

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ Й ГЛОБАЛЬНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ

УДК 339.732.2 : 336.531.2 : 620.92 (477)

О.А. Білоїван

студентка 3 курсу спеціальності «Фінанси і кредит»
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник: к.е.н., доцент
кафедри фінансові ринки Дегтярьова Н. В.

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З ЄБРР В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Анотація. У статті розглянуто динаміку та зміни інвестиційного клімату України в зв'язку з дією певних об'єктивних і суб'єктивних факторів. Для розуміння ролі та місця ЄБРР у процесі розвитку економіки України, проаналізовано попередні та майбутні проекти співробітництва України з ЄБРР як з надійним і стратегічним партнером в інвестиційній сфері, а також розглянуто найперспективніші та дохідні напрямки інвестування іноземних коштів.

Ключові слова: інвестиційний клімат, інвестиційно привабливі галузі України, співробітництво з ЄБРР, біогазовий завод.

СОТРУДНИЧЕСТВО УКРАИНЫ С ЕБРР В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ

Аннотация. В статье рассмотрено динамику и изменения инвестиционного климата Украины в связи с воздействием определенных объективных и субъективных факторов. Для осознания роли и места ЕБРР в процессе становления экономики Украины проанализировано предыдущие и будущие проекты сотрудничества Украины с ЕБРР — как с надежным и стратегическим партнером в инвестиционной сфере, а также рассмотрены наиболее перспективные и доходные направления инвестирования иностранных средств.

Ключевые слова: инвестиционный климат, инвестиционно привлекательные отрасли Украины, сотрудничество с ЕБРР, биогазовый завод.

UKRAINE-EBRD COOPERATION IN CURRENT CONDITIONS

Abstract. The article deals with the dynamics and changes of the investment climate in Ukraine due to influence of certain objective and subjective factors. EBRD is a reliable and strategic partner for Ukraine in the investment sphere. Previous and future projects of cooperation between Ukraine and the EBRD were analyzed in order to understand the role and place of the EBRD in the process of the evolution of Ukraine's economy. Article also contains information with regard to the most perspective and profitable areas for investment in Ukraine.

Key words: investment climate, attractive investment sector in Ukraine, cooperation with EBRD biogas plant

Вступ. Сучасний стан України в економічній, політичній і соціальній сферах характеризується значною напруженістю із все чіткішими рисами системної кризи. Війна на сході, девальвація гривні, втрата значної кількості промислової та туристичної інфраструктури надзвичайно погіршили ставлення потенційних іноземних інвесторів до перспектив інвестування в нашій країні. Не зважаючи на те, що ряд галузей, серед яких такі важливі напрями діяльності, як сільське господарство та альтернативна енергетика, є загалом дуже перспективними і надзвичайно потребують інвестицій, іноземні не поспішають у них інвестувати. Вони налякані можливою ескалацією конфлікту на Донбасі, корупцією на всіх рівнях влади, повільним темпом проведення реформ та іншими стримуючими факторами. Саме в такий скрутний для нашої країни час необхідна наявність інвестиційного флагмана, який буде прикладом для інших. Саме таким флагманом може виступати Європейський Банк Реконструкції та Розвитку — давній та надійний партнер України.

Постановка завдання. Дослідити та вивчити сьогоденний стан інвестиційного клімату України на прикладі аналізу інвестиційного потенціалу та стримуючих факторів. Проведення дослідження на прикладі співробітництва України з ЄБРР.

Результати. Україна — країна з великим економічним потенціалом, який надзвичайно приваблює потенційних інвесторів, але завдяки ряду об'єктивних і суб'єктивних причин, масовий притік інвестицій у нашу країну наразі лишається лише мрією. Проте, незважаючи на

всі стримуючі фактори, в Україні присутні певні великі інвестори, серед яких можна виділити Європейський Банк Реконструкції та Розвитку, що працює в Україні з 1992 року.

Співпраця України з ЄБРР має велике взаємовигідне значення та достатньо довгу, відносно терміну існування банку історію, що пояснюється тим фактом, що Україна є для Банку другою найбільшою за розміром країною діяльності. У період з 1992 р. до кінця 2014 року, Банк підписав в Україні 326 проекти, яким відповідає чистий сукупний обсяг інвестицій у розмірі 8,9 млрд євро [7].

ЄБРР завжди співпрацює з будь-якою країною в рамках стратегії, яка ухвалена саме для даної країни. Стосовно співробітництва з Україною, то стратегія Банку, схвалена у вересні 2007 р. (на період 2007—2010 роки), встановила такі пріоритети:

- сприяння підвищенню ефективності, конкурентоспроможності та диверсифікації економіки;
- підвищення стандартів корпоративного управління українського приватного сектору та сприяння прямим іноземним інвестиціям;

- сприяння подальшому розвитку ринків капіталу та надання постійної підтримки малим і середнім приватним підприємствам шляхом надання цільових довгострокових кредитних ліній разом з банками-партнерами;

- сприяння підвищенню енергоефективності, енергетичної безпеки, та сталому використанню природних ресурсів у всіх галузях економіки;

- підвищення ефективності та надійності ключової інфраструктури, виробництва, передачі та розподілу електроенергії, комунальної інфраструктури та нафто- і газотранспортної систем;

- підвищення стандартів ядерної безпеки, підготовка до безпечного виведення з експлуатації Чорнобильської АЕС.

До останнього кварталу 2008 р. Банк успішно впроваджував свою стратегію, досягаючи запланованих цілей щодо переходу до ринкової економіки та значно збільшивши інвестиції, які суттєво впливають на підвищення енергоефективності.

Наприкінці 2008 р. Україна зазнала безпрецедентного впливу глобальної фінансової кризи. Виробничий сектор серйозно постраждав через девальвацію гривні, припинення банківського фінансування, значного зменшення прямих іноземних інвестицій та обмежень ліквідності, спричинених неспроможністю Уряду вчасно відшкодувати ПДВ. Реагуючи на кризу, Банк швидко скоригував свої пріоритети, проте портфель Банку все рівно збільшився від менш ніж 2 млрд євро наприкінці 2007 р. до більше ніж 3,8 млрд євро до кінця 2010 р. Частка інвестицій в акціонерний капітал зростає з 12 % до 28 % від загального обсягу портфелю ЄБРР в Україні, що чітко демонструє спроможність Банку брати на себе більші ризики під час кризи [7].

Портфель ЄБРР в Україні не був захищений від впливу фінансової кризи. Жоден сектор не міг уникнути впливу, і значна кількість клієнтів Банку відчували фінансові труднощі. Багато з них впроваджували заходи для коригування своїх бізнес-планів і зменшення свого боргового навантаження. За цих умов рівень проблемних кредитів у портфелі Банку залишається невеликим, такі кредити має невелике число клієнтів. Такі показники демонструють пріоритетність для Банку ретельного відбору клієнтів, високий рівень проведення попередніх досліджень і застосування адекватних структур фінансування.

Це також є результатом масштабних заходів реагування на кризу. Проте, залишаються значні проблеми, тому що обсяги кредитування комерційних банків залишаються невеликими, і співвідношення боргу та акціонерного капіталу в структурі капіталу продовжує зменшуватись.

Після формування нового уряду у березні 2010 р. пріоритети були перенесені на допомогу новим органам влади у проведенні ключових реформ у галузі інфраструктури та енергетики у тісному співробітництві з іншими Міжнародними Фінансовими організаціями.

Україна є однією з країн, що найбільше постраждали від фінансової кризи 2008—2009 років. Економічна ситуація дещо покращилася у 2010 році після виборів, що відбулися у лютому 2010 р. Новий уряд почав реагувати на кризу проведенням фіскальної, фінансової та деяких структурних реформ. На жаль, дані реформи здебільшого залишились на папері і фінансові негаразди нашої держави лише посилювались. Загострення політичної кризи змусило людей знову вийти на вулиці. Зимом минулого року відбулася нова революція, наслідком якої стала втеча Президента Януковича та непритовна агресія з боку сусідньої держави. Дана агресія триває і зараз, її результатами є анексія Автономної Республіки Крим, втрата контролю над значною частиною Донецької та Луганської областей, загибель тисяч людей і велика кількість біженців з охоплених війною регіонів. Таке загострення політичної ситуації моментально знайшло своє відображення в економіці, яка характеризується

моментально знайшло своє відображення в економіці, яка характеризується зростанням інфляції, девальвацією гривні та збільшення рівня безробіття. Більшість експертів називають даний період найкритичнішим за всю історію незалежної України, і на превеликий жаль, ні новообраний Президент, ні Верховна Рада, вибори до якої відбулися нещодавно, ще не досягли значних кроків у залагодженні цією політично-економічної кризи. За іронією долі, даний рік, який є надзвичайно важким для нашої держави, співпав із завершенням чергової чотири річної Стратегії ЄБРР відносно України (2011—2014 рр.).

Перш ніж прогнозувати, на яких галузях і напрямках інвестування сконцентрується ЄБРР в майбутньому, пропонуємо розглянути основні моменти поточної Стратегії Банку.

Комплексні стратегічні напрямки Банку відображають оцінку проблем переходу до ринкової економіки, які залишаються, та мають реалізуватись відповідно до урядової програми реформ. Стратегічні пріоритети включають:

- підвищення енергоефективності у всіх секторах;
- інтеграцію в Європейський енергетичний ринок і зміцнення енергетичної безпеки;
- сприяння конкуренції та економічній диверсифікації у міру того, як Україна рухатиметься до глибшої інтеграції у глобальні ланцюги виробництва і постачання;
- підтримку реалізації величезного потенціалу України у галузі харчової промисловості та сільського господарства, і, таким чином, у сприянні забезпеченню продовольчої безпеки в Україні, регіоні та світі;

- модернізацію застарілої інфраструктури України, особливо, модернізацію транспортних коридорів і комерціалізацію підприємств, які надають комунальні послуги;

- стабілізацію фінансового сектору та сприяння розвитку капіталу у національній валюті.

Отже, ключові пріоритети та принципи Банку на цей період стратегії:

- обсяг, темпи та умови інвестицій Банку будуть визначатись із врахуванням рівня макроекономічних і фінансових ризиків в Україні;

- сприяння більшій прозорості, приватній власності, використанню найкращої ділової практики та ефективного корпоративного управління в усіх секторах;

- хоча основна увага буде приділятися розвитку приватного сектору, Банк буде підтримувати ключові проекти в енергетиці та інфраструктурних галузях під державні гарантії, за умови впровадження реформ;

- надання особливої уваги інвестиціям, пов'язаним з підвищенням енергоефективності, зменшенням вуглецевих викидів, а також поліпшенням екологічних і соціальних показників та умов;

- сприяння ширшому демонстраційному ефекту збільшення інвестицій і поліпшення корпоративного управління на основі ретельно відібраних великих вітчизняних бізнес-груп, які відповідають принципам Банку щодо корпоративної етики;

- продовжувати розвивати кадрові ресурси офісу в Україні та збільшити їх за рахунок правових та економічних радників з метою вдосконалення політичного та фінансового діалогу на всіх рівнях.

Шляхом ативнішого та сфокусованого політичного діалогу Банк буде намагатись розвивати тісніші зв'язки з ключовими посадовими особами Уряду, для того, щоб Банк мав можливість ефективніше надавати підтримку.

Отже, Банк мав досить значні інвестиційні плани, проте в зв'язку з економічними та політичними обставинами слід зазначити, що наразі інвестиційний клімат в Україні є не досить привабливим і надзвичайно не надійним для потенційних іноземних інвесторів. У підтвердження даної тези, необхідно проаналізувати індекс інвестиційної привабливості, що розраховується Європейською Бізнес Асоціацією (далі ЄБА) і ґрунтується на регулярному моніторингу бізнес-клімату першими особами компаній-членів Асоціації, а також подивитися на плани ЄБРР стосовно роботи в Україні (рис. 1).

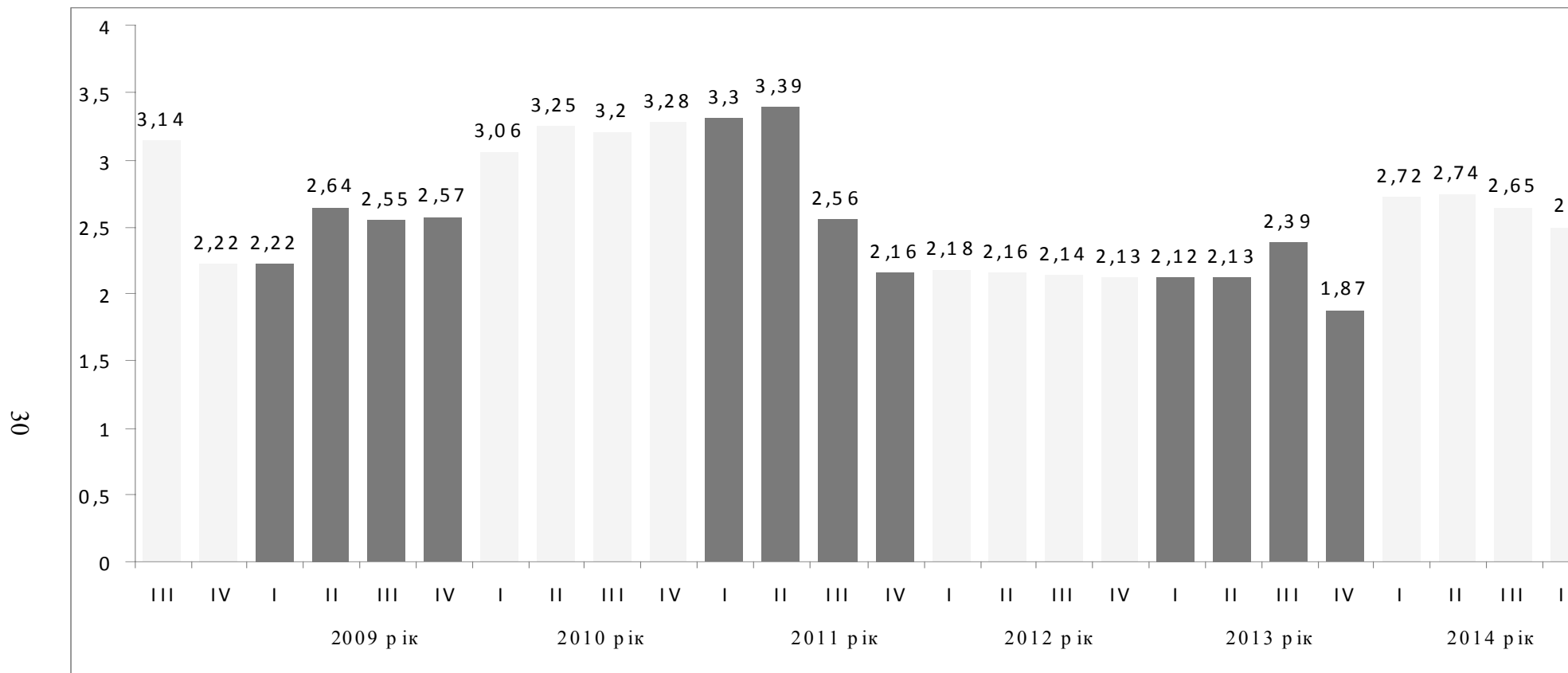

Рис. 1. Індекс інвестиційної привабливості СБА [2]

Згідно графіку зміни даного індексу, спостерігаються постійні коливання даного показника в діапазонах — від 2,22 в 4 кварталі 2008 року та в 1 кварталі 2009 року до 3,39 у 2 кварталі 2011 року. Наразі, по даним 4 кварталу 2014 року цей показник склав 2,5 — найгірший за всі квартали 2014 року. Це свідчить про деяке розчарування з боку наших іноземних партнерів та їх непевненість у перспективах «завтрашнього дня» України.

Для детальнішого вивчення інвестиційного потенціалу України, необхідно проаналізувати, які саме індекси враховувалися для загального ЄБА індексу (табл. 1)

Таблиця 1

СКЛАДОВІ ЄБА ІНДЕКСУ

	III/08	I/09	III/09	I/10	III/10	I/11	III/11	I/12	III/12	I/13	II/13	III/13	IV/13	I/14	II/14	III/14	IV/14
Інвестиційний клімат (ІК) в Україні	3,1	2,0	2,2	2,7	3,6	3,7	2,3	1,7	1,8	1,7	1,7	1,9	1,5	2,0	2,1	2,1	1,9
Динаміка ІК за останні 3 місяці	2,8	2,1	2,5	3,2	3,1	3,6	2,5	2,2	2,1	2,1	2,2	2,4	1,7	2,4	2,7	2,7	2,6
Очікувана динаміка ІК у наступні 3 місяці	3,1	2,2	2,6	3,4	3,2	3,2	2,7	2,3	2,2	2,3	2,4	2,7	1,8	3,6	3,2	3,1	3,0
Прибутковість для нових учасників: наступні 3 місяці	3,4	2,4	2,6	2,9	3,2	3,4	2,6	2,1	2,3	2,2	2,2	2,5	2,0	2,7	2,6	2,5	2,3
ІК основної галузі: наступні 3 місяці	3,3	2,4	2,9	3,2	3,0	3,1	2,7	2,5	2,3	2,3	2,3	2,5	2,0	2,9	3,0	2,9	2,7
Загальний ЄБА індекс	3,14	2,22	2,56	3,08	3,20	3,40	2,56	2,18	2,14	2,12	2,17	2,39	1,81	2,72	2,74	2,65	2,50

Взагалі якщо казати про зміни даного індексу в цілому та зміни ключових його складових (табл. 1) зокрема, то їх коливання пов'язані, як з економічними, так і з політичними подіями в нашій країні. В умовах революцій і змін політичних сил, а зараз і в реаліях фактичної війни, загальний індекс інвестиційною привабливості зменшується. І хоча на разі за 2014 рік даний індекс зменшився не суттєво, проте його абсолютна величина лишається досить незначною.

Саме цей факт є досить проблемним і нагальним, оскільки для виходу із ситуації, що склалася, а саме для підвищення інвестиційної привабливості, нашій країні надзвичайно необхідно залучати інвестиції у наші найбспективніші галузі, а саме в сільське господарство та альтернативну енергетику.

Стосовно сільського господарства перспективи цього напрямку для України є надзвичайно високими. Про це свідчить той факт, що в 2014 році Україна вперше в історії вийшла на перше місце в світі за темпами зростання продуктивності в агросекторі, обігнавши Бразилію. При цьому за обсягами експорту зернових Україна посіла друге місце в світі після США.

За даними Мінагрополітики, 2014 року вітчизняні аграрії встановили відразу чотири рекорди.

1. Міністерство аграрної політики України (АПК) оголосило про нечуваний досі урожай — понад 64 млн т, на 6 млн т більше, ніж у рекордний минулий сезон.

І це при тому, що в 2014 році не враховувалися цифри з окупованого Криму і частини Донбасу, де відбувалися воєнні дії.

2. Уперше експорт сільгосппродукції виходить на перше місце по валютній виручці, обігнавши незмінного, протягом багатьох років, лідера — металургію.

3. Україна посіла друге місце в світі за обсягами експорту врожаю (перше місце займає США, а третє — Євросоюз).

При цьому в Мінагропромі зазначають, що при збільшенні ефективності сільського господарства України до рівня наших німецьких колег, наша країна зможе без особливих проблем збирати 100 млн т зернових на рік.

4. Уперше середньорічне зростання продуктивності вітчизняного сільського господарства досягло позначки 4,5 %. За даними Food and Agriculture Organization (FAO), це найкращий у світі результат. У традиційного лідера галузі Бразилії — 4,28 %.

Альтернативна енергетика — відносно новий, але також надзвичайно перспективний напрямок в економіці України. Це пов'язано з рядом факторів, основними серед яких є: наявність великої кількості сировини для виробництва альтернативної енергії (відходи, в тому числі і від сільського господарства), бажання позбутися енергетичної залежності від країни, яка зазіхає на територіальну цілісність нашої держави та необхідність покращення екологічного стану навколишнього середовища. Особливо позитивним сигналом перспективності даного напряму є його інвестиційна привабливість, підтверджена реальними діями. Так у минулому році (26 грудня 2014 року) був прийнятий в експлуатацію найбільший біогазовий завод в Україні, будівництво якого було профінансоване за допомогою інвестиційних вкладень ЄБРР. Даний завод буде працювати на відходах цукрового виробництва (жому) та тваринництва, та вироблятиме 2,25 МВт бруто електроенергії та 2,22 МВт бруто тепла, частина якого буде використовуватися на власні потреби комплексу (для опалення ферментатора).

В якості побічного продукту біогазовий завод виготовлятиме тверду та рідку фракцію дігестату — різновид надзвичайно корисного органічного добрива, яке використовується у сільськогосподарському виробництві.

Виробляючи енергію, отриману від поновлювальних джерел біомаси, проект матиме значні екологічні переваги порівняно з іншими видами виробництва енергії. Завдяки реалізації даного проекту, будуть створені нові робочі місця, під час його будівництва та експлуатації, а також покращиться енергопостачання в регіоні.

Однак незважаючи на зазначений позитивно реалізований проект, інвестиційний клімат в Україні залишається надзвичайно напруженим, оскільки досі невирішеними лишаються такі основні проблеми, як можлива ескалація конфлікту на Донбасі, корупція на всіх рівнях влади, повільні темпи проведення реформ і наявність інших стримуючих факторів.

Відсутність інвестицій і погіршення загального стану фінансового ринку України характеризується також збільшенням негативних процесів у банківській діяльності. Підтвердженням цього факту являється масове банкрутство банків у 2014 році (більше 40 установ) та зберігання, або навіть потенційне посилення цього негативного процесу в 2015 році. Крім того варто відмітити, що справи на фондовому ринку теж йдуть не досить добре, оскільки вартість акцій багатьох, у минулому перспективних, компаній зменшилась, через загальну тенденцію до спаду по країні.

Проте необхідно відмітити, що незважаючи на такий негативний стан багатьох інфраструктурних елементів фінансового ринку, існують і такі установи, які продовжують активно працювати на ринку та своєю діяльністю надихають і дають надію на покращення. До таких установ безперечно належить ЄБРР, оскільки реалізовані ним проекти цілком відповідають головному лозунгу цієї організації: Наші інвестиції змінюють життя людей.

Висновки. Співпраця України з ЄБРР має велике взаємовигідне значення та достатньо довгу історію, що пояснюється тим фактом, що Україна є для Банку другою найбільшою за розміром країною діяльності. У період з 1992 р. до сьогоднішнього дня Банк підписав в Україні 344 проекти, яким відповідає чистий сукупний обсяг інвестицій у розмірі 10,4 млрд євро. Банк продовжує працювати в Україні та реалізовує ряд системних проектів, які матимуть значний вплив на нормалізацію економічної ситуації в майбутньому. Також, нещодавно в ЄБРР заявили що готові інвестувати в агропромисловий комплекс України додатково 1 млрд дол. США.

Проте при прагматичному аналізі ставлення Банку до ризиків, стає зрозуміло, що з урахуванням теперішньої ситуації в нашій країні, про значний приріст інвестицій годі й мріяти. Також необхідно зазначити, що, на жаль, річний об'єм інвестицій і кількість операцій починаючи з 2011 року постійно зменшуються. Не важко здогадатись, що показники 2015 року, з урахуванням усіх зазначених факторів, будуть ще гіршими.

Незважаючи на всі негативні тренди вітчизняної економіки та виняткову обережність ЄБРР при виборі об'єктів інвестування, банк зацікавлений у співпраці з нашою країною. На підтвердження цього, нещодавно виконавчий директор ЄБРР Френсіс Маліж наголосив на тому, що ЄБРР співпрацює з Україною досить довго, активно розглядає нові перспективні проекти. Разом з тим ЄБРР наголошує на необхідності якнайшвидшого реформування бан-

ківської системи, енергетичного сектору та інвестиційної сфери, а також прогнозує 5 % падіння ВВП у поточному році. Серед найбільш значущих проектів, які заплановані на найближчий час, — інвестиція в сумі 150 млн доларів у компанію «Укртрансгаз» на модернізацію газопроводу «Уренгой — Помари — Ужгород». Проте реалізація цього проекту, як і багатьох інших, можлива лише за наявності значних практичних кроків по системній реформі всієї економічної та політичної системи України.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт ЄБРР [Електронний ресурс] — Режим Доступу — www.ebrd.com
2. Індекс інвестиційної привабливості [Електронний ресурс] — Режим доступу — <http://www.eba.com.ua/uk/about-eba/indices/investment-attractiveness-index>
3. The EBRD in Ukraine [Електронний ресурс] — Режим доступу — <http://www.ebrd.com/ukraine.html>
4. «Европейский Банк Реконструкции и Развития»: Пособие / Джесси Рассел. — «VSD», 2012
5. Европейский банк реконструкции и развития готов кредитовать в Украине [Електронний ресурс] — Режим доступу http://banker.ua/bank_news/banks/2014/10/27/1180471651/
6. Общие параметры кредитных линий ЕБРР, МБРР [Електронний ресурс] — Режим доступу — <http://alpina.kiev.ua/parameters-credit-lines/>
7. ЕБРР вложит 7 миллионов в строительство биогазового завода в Украине [Електронний ресурс] — Режим доступу <http://www.epravda.com.ua/rus/news/2014/07/9/474646/>
8. Документ Європейського Банку Реконструкції та Розвитку // Стратегія діяльності в Україні 2011 — 2014 р. [Електронний ресурс] — Режим доступу — http://www.ebrd.com/downloads/country/strategy/ukraine_uk.pdf
8. Колосова В. П., Капленко О. І., Ставицька А. В. Стаття «Довгострокові партнери України для залучення іноземних інвестицій в економіку України»
9. ІНФОРМАЦІЙНА ДОВІДКА про співпрацю з Європейським банком реконструкції та розвитку. [Електронний ресурс] — Режим доступу — me.kmu.gov.ua/file/link/165888/file/ebrr.doc

9.03.2015